

Mótun landsskipulagsstefnu
Fundargerð af 1. fundi samráðsvettvangs

3. febrúar 2012



Skipulagsstofnun

Efnisyfirlit

1.	Fyrirkomulag fundarins.....	1
2.	Viðfangsefni hvers þema	2
2.1.	Miðhálandi	2
2.2.	Búsetumynstur og dreifing byggðar	2
2.3.	Haf- og strandsvæði.....	2
3.	Áherslur varðandi hvert viðfangsefni	3
3.1.	Miðhálandið.....	4
3.2.	Búsetumynstur og dreifing byggðar	6
3.3.	Haf- og strandsvæði.....	7

1. Fyrirkomulag fundarins

Fyrsti fundur Skipulagsstofnunar og fulltrúa á samráðsvettvangi um mótun landsskipulagsstefnu var haldinn á Hótel Reykjavík Natura 3. febrúar 2012. Þar fór Stefán Thors skipulagsstjóri fyrst yfir forsögu landskipulagsstefnu og þær áherslur sem umhverfisráðherra hefur mælt til, eins og skipulagslög gera ráð fyrir, að unnið verði með við mótun stefnunnar. Þessi áherslusvið eru: Miðhálandið, búsetumynstur og dreifing byggðar og skipulag haf- og strandsvæða.

Einar Jónsson sérfræðingur Skipulagsstofnunar fór síðan yfir vinnuferlið sem framundan er, einkum m.t.t. samráðs við fulltrúa á samráðsvettvangi.

Að því loknu hófst vinnustofa þar sem ráðgjafarfyrtækið Alta stýrði. Markmið vinnustofunnar var að fá fram sjónarmið varðandi viðfangsefni og áherslur við mótun landsskipulagsstefnu. Fundarmenn völdu sér eitt umræðuefni af þremur en þau voru áherslusviðin, þemun, sem umhverfisráðherra hefur tilgreint. Um hvert þema voru fjögur borð með 6-8 þátttakendum hvert. Alls tóku um 90 manns þátt í umræðunum.

Umræðunum var skipt upp í tvær lotur og var rætt um tvær spurningar í hvorri lotu. Þátttakendur kynntu helstu punkta úr umræðunum á sínu borði eftir hvora lotu um sig. Spurningarnar sem rætt var um voru:

Umræðulota 1:

1. Hvað höfum við á miðhálandinu / haf- og strandsvæðum sem er mikilvægt að viðhalda, vernda og styrkja með skýrri landsskipulagsstefnu? Hvaða einkennum búsetumynsturs og dreifingar byggðar er mikilvægt að viðhalda, vernda og styrkja með skýrri landsskipulagsstefnu?
2. Hvaða óæskilegu þróun getur landsskipulagsstefna komið í veg fyrir?

Umræðulota 2:

3. Hver eru 3-5 mikilvægustu atriðin af þeim sem komu fram í 1. lotu?
4. Hvaða áherslur ætti að marka um þau?

Spurningunum var ætlað að kalla fram hvaða viðfangsefni fulltrúar á samráðsvettvangi telja að móta eigi stefnu um á landsskipulagsstigi og hver sú stefna ætti að vera.

Þátttakendur skráðu meginpunkta úr umræðunum á blað og skiluðu af sér í lok fundar en fundarstjórar tóku einnig niður punkta úr kynningu hvers borðs. Á næstu blaðsíðum er gerð grein fyrir hvaða viðfangsefni hóparnir nefndu og hvaða áherslur eða stefnu þeir lögðu til að yrði mörkuð um þau.

2. Viðfangsefni hvers þema

2.1. Miðhálandi

Viðfangsefni sem þátttakendur í umræðuhópum um skipulag miðhálandisins töldu að landsskipulagsstefna ætti að fjalla um voru (ekki sett fram í forgangsörð):

1. Verndun náttúru og landslags
2. Nýting auðlinda
3. Orkuframleiðsla og dreifing
4. Samgöngur
5. Ferðaþjónusta
6. Mengunarmál
7. Vinnubrögð / Nálgun

2.2. Búsetumynstur og dreifing byggðar

Viðfangsefni sem þátttakendur í umræðuhópum um búsetumynstur og dreifingu byggðar töldu að landsskipulagsstefna ætti að fjalla um voru (ekki sett fram í forgangsörð):

1. Byggðakjarnar – skilvirk svæði
2. Þjónusta
3. Ferðaþjónusta
4. Samgöngur
5. Verndun svæða

2.3. Haf- og strandsvæði

Viðfangsefni sem þátttakendur í umræðuhópum um skipulag haf- og strandsvæða töldu að landsskipulagsstefna ætti að fjalla um voru (ekki sett fram í forgangsörð):

1. Verndun náttúru og landslags
2. Nýting auðlinda
3. Orkuframleiðsla og dreifing
4. Samgöngur
5. Ferðaþjónusta

3. Áherslur varðandi hvert viðfangsefni

Áherslur sem nefndar voru í kynningu og á skilablöðum hópanna varðandi ofangreind viðfangsefni eru á næstu blaðsíðum. Listinn segir til um hvaða áherslur komu fram en ekki hvort allir voru sammála þeim eða hvort þeir komu frá fleiri en einu borði. Á þessum fyrstu stigum mótunar landsskipulagsstefnu var leitast við að fá fram sem flest sjónarmið og hugmyndir. Skipulagsstofnun mun síðan vinna úr þessum hugmyndum út frá greiningu sinni á stöðu og þróun skipulagsmála og m.t.t. hvað á fremur heima í landsskipulagsstefnu og hvað á heima í öðrum áætlunum ríkisins og skipulagsáætlunum á sveitarstjórnarstigi .

3.1. Miðhálandið

Áherslur sem þátttakendur í umræðuhópum um skipulag miðhálandisins töldu að landsskipulagsstefna ætti að marka voru eftirfarandi (ekki sett fram í forgangs röð):

Verndun náttúru og landslags

- Viðhalda einkennum landslagsheilda , þ.m.t. víðerna, sbr. að þau bjóða upp á lítt raskaða náttúru, kyrrð og hafa mikið upplifunargildi. Þess verði gætt að spilla ekki landslagi og upplifun á óbyggðum og víðerni.
- Viðhalda stefnu Svæðisskipulags miðhálandis 2015 um verndarheildir. Vernda sem stærstar heildir án stórra mannvirkja. Verndarsvæði séu flokkuð eftir því hve ströng verndin er; stigskipting frá alfriðun yfir í nýtingu.
- Vernda náttúruminjar og –heildir sem eru verðmætar á lands- og heimsvísu.
- Verndun taki til alls umhverfis.

Nýting auðlinda

- Leggja áherslu á jafnvægi og sátt á milli verndunar og nýtingar.
- Hafa meðalhófsreglu í heiðri og forðast öfgar.
- Stuðla að skynsamlegri nýtingu auðlinda.
- (Sjá einnig undir Orkuframleiðsla og dreifing).

Orkuframleiðsla og dreifing

- Fjölga virkjunum / Ekki fjölga virkjunum. (Bæði sjónarmiðin komu fram).
- Leggja Sprengisandslínu / Ekki leggja Sprengisandslínu. (Skiptar skoðanir).
- Koma í veg fyrir frekari uppbyggingu orkumannvirkja eða línulagna á nýjum svæðum. Einnig framkvæmda sem hafa meiriháttar breytingar í för með sér.
- Byggja á grunni stefnu svæðisskipulags miðhálandis um mannvirkjabelti.
- Hafa þjóðhagslega hagsmuni að leiðarljósi.

Samgöngur

- Marka stefnu um vegi, m.a. með því að skilgreina heilsársvegi og sumarvegi. Náð verði utan um slóða og komið í veg fyrir akstur utan vega. Hönnunarhraði verði í samræmi við landslag. Slóðar verði skilgreindir.
- Byggja myndarlega vegi, uppbyggð en ekki hraðbrautir (70 km hámarkshraði). Möguleikar verði fyrir allar tegundir ferðamanna. / Ekki byggja upp vegi; halda uppbyggingu innviða í lágmarki og ekki fara inn á ný svæði. (Skiptar skoðanir).
- Byggja á grunni stefnu svæðisskipulags miðhálandis um mannvirkjabelti.
- Viðhalda reiðleiðum sem skilgreindar eru í svæðisskipulagi miðhálandis. Koma í veg fyrir ónauðsynlegt rask.

Ferðapjónusta

- Viðhalda hálendinu sem ferðamannaparadís, ævintýris til að njóta, þar sem eru möguleikar fyrir allar tegundir ferðamanna.
- Móta stefnu í ferðamálum út frá sjónarhorni verndunar og nýtingar.
- Útfæra landnotkunarflokka vegna ferðamennsku.
- Koma í veg fyrir að ferðamennska/-þjónusta skaði það sem einstakt er, m.a. víðerni og sérstæða náttúru.
- Koma í veg fyrir álag á ákveðnum svæðum. Gæta að hóflegu aðgengi.
- Takmarka ferkari framkvæmdir við núverandi staði. Miðstöðvar ferðamanna verði á jaðarsvæðum og/eða við meginvegi.
- Heimila að endurbyggja núverandi skála/gangnamannaskála og mannvirki á mannvirkjabeltinu. Skálar og aðrar byggingar verði ekki í einkaeign, heldur í opinberri eigu eða eigu félagasamtaka.
- Byggja á grunni stefnu svæðisskipulags miðhálandis um mannvirkjabelti.
- Útfæra gjaldtökuleiðir til að standa undir rekstri nauðsynlegra þjónustumannvirkja svo þau geti staðið undir sér, sbr. dæmi frá Noregi.

Almannaréttur

- Gæta að almannarétti; að almenningur geti ferðast um og notið án þess að valda spjöllum.

Mengunarmál

- Samræma umgengnisreglur um sorp og hreinlæti.

Nálgun við stefnumótun og framfylgd stefnu

- Setja á fót samráðsvettvang landshlutasamtaka (sveitarfélaga) um miðhálandið, til að samræma skoðanir.
- Halda skipulagsvaldinu hjá sveitarfélögunum. Einn taldi að sveitarfélögin ættu ekki hafa skipulagsvald á hálendinu.
- Gæta þess að þjóðhagslegir hagsmunir verði gildari en sérhagsmunir og skammtímahagsmunir.

3.2. Búsetumynstur og dreifing byggðar

Áherslur sem þátttakendur í umræðuhópum um búsetumynstur og dreifingu byggðar töldu að landsskipulagsstefna ætti að marka voru eftirfarandi (ekki sett fram í forgangs röð):

Byggðakjarnar – skilvirk svæði

- Viðhalda á byggð um land allt en skipuleggja hvar og hverskonar byggð, þ.e. hverskonar nýting er hvar.
- Varðveita fjölbreytni svæða og styrkja sérkenni.
- Styrkja „skilvirk svæði“ sem svara kröfum íbúa um þjónustu og hægt er að tengja saman. Horfa í því sambandi til vegsamgangna og jafnvel lestarsamgangna. Sjósamgöngur réðu búsetumynstri áður en ekki lengur.
- Vernda og styrkja byggðarkjarna: Akureyri, Ísafjörð, Egilsstaði, Reykjavík, Suðurland.
- Vernda og styrkja sjávarútvegsmiðstöðvar / sjávarþorp.
- Styrkja dreifbýli og þá ekki einungis stærstu staði heldur líka minni staði, t.d. Flúðir, Kirkjubæjarklaustur, Húsavík, Vesturbyggð og Stykkishólm.
- Beita styrkjum til að bæta lífskjör íbúa í dreifbýli. Skattaafsláttur verði skoðaður sem möguleiki til að styrkja búsetu.
- Skilgreina höfuðborgarsvæðið sem eitt svæði. Athuga hvort ástæða er til sérstakrar borgarstefnu.

Þjónusta

- Tryggja grunnþjónustu, þ.m.t. heilbrigðisþjónusta, skólar, verslun og samgöngur.
- Viðhalda og styrkja nærþjónustu, s.s. opinbera þjónustu og dagvöru.

Ferðaþjónusta

- Viðhalda byggð um land allt til að styðja við ferðaþjónustu og tryggja öryggi.
- Efla ferðaþjónustu sem framtíðaratvinnugrein.
- Skilgreina ferðaþjónustusvæði og skipuleggja þau.
- Marka stefnu um ferðaþjónustu á láglandi líkt og á hálandi.
- Huga að landinu á milli búsetukjarna. Setja hömlur á landnotkun, t.d. skógrækt, sem rekst á við hagsmuni útivistar og ferðamennsku.

Samgöngur

- Bæta samgöngur. Þær séu góðar og öruggar.
- Skilgreina samgöngunet fyrir land og sjó, bæði fyrir fólk og vörur.
- Skoða strandsiglingar, orkuverð, flutningsverð og ferðakostnað.

Verndun svæða

- Vernda og styrkja þegar vernduð svæði fyrir mannvirkjum.
- Tryggja að verndun gangi ekki gegn búsetu, sbr. t.d. veglagning í Teigsskógi.

3.3. Haf- og strandsvæði

Áherslur sem þátttakendur í umræðuhópum um skipulag haf- og strandsvæða töldu að landsskipulagsstefna ætti að marka voru eftirfarandi (ekki sett fram í forgangs röð):

Rannsóknir, gagnasöfn og miðlun upplýsinga

- Styrkja rannsóknir, þ.m.t. orkurannsóknir og rannsóknir á hafsbotni .
- Greina svæðisbundna styrkleika og skilgreina hvaða svæði henta til mismunandi notkunar, s.s. orkuframleiðslu, fiskeldis o.s.frv. Hagsmunir eru ólíkir eftir svæðum.
- Safna saman gögnum frá opinberum stofnunum og sveitarfélögum og setja saman í gagnagrunn sem er opin öllum hlutaðeigandi. Samræma gagnasöfnun og bæta miðlun upplýsinga á milli stofnana.
- Kortleggja þarf fyrst þær fjölbreyttu auðlindir, hagsmuni og nýtingu sem eru á haf- og strandsvæðum og greina og marka stefnu á grunni þess. Náttúru- og menningarverðmæti sem þarf að skoða eru t.d. svæði á náttúruminjaskrá, önnur merkileg eða sérstök svæði, svæði undir náttúruvá, orkuauðlindir (vindorka, sjávarfallaorka), jarðefni, lífríki, hlunnindi, útivistarsvæði, veiðisvæði, hrygningarstöðvar, búsvæði, búsetuminjar, skipsflök, vegir hafnir og siglingaleiðir.

Verndun náttúru- og menningarverðmæta

- Marka stefnu um verndun svæða.
- Vernda mikilvægustu svæðin s.s. hrygningarstöðvar.
- Vernda sögulegar minjar og merkileg náttúru fyrirbæri.

Nýting auðlinda

- Huga þarf að verndun náttúru samfara nýtingu. Nýting sé sjálfbær. Gæta að jafnræði á milli sköpunar atvinnutækifæra og verndundar lífríkis.
- Viðhalda þarf lífríki og gæta að auðlindum á og undir hafsbotni.
- Viðhalda ber áfram ábyrgri og sjálbærri nýtingu sjávarauðlinda fyrir þjóðarhag.
- Koma í veg fyrir ofnýtingu.
- Leggja áherslu á fjölbreytni við nýtingu.
- Strandveiðar séu í sátt við aðra starfsemi, t.d. fiskeldi.
- Marka stefnu um sjóeldi.
- Efnistaka sé sjálfbær.
- Taka tillit til náttúruvár.

Samgöngur og siglingaleiðir

- Huga þarf að vegum, höfnum og siglingaleiðum.
- Marka stefnu um siglingaleiðir.

Orkuframleiðsla

- Huga að svæðum fyrir orkuver.
- Huga þarf að línum, lögnum og strengjum.

Mengunarmál

- Vernda gæði og hreinleika hafsins og strandsvæða. Hafa í huga með hliðsjón af mögulegri aukinni siglinaumferð á Norður-Íshafi.
- Endurnýja útrásir fráveitu.

Almannaréttur

- Tryggja almannarétt og frjálsa för um strandsvæði.
- Skýra þarf eignarétt. Huga þarf að hefðarrétti.

Nálgun við stefnumótun og framfylgd stefnu

- Taka tillit til samþykkrá sáttmála.
- Auka samvinnu allra aðila sem hlut eig að máli.
- Fá yfirsýn yfir aðstæður og vandamál með landsskipulagsstefnu. Hún taki á svæðisbundnum styrkleikum.
- Skapa samþætta og heildstæða sýn á ólíka hagsmuni. Koma í veg fyrir hagsmunaaðrekstra.
- Móta verklag og ferli til að vinna eftir.
- Hafa sveitarfélögin með í stefnumótuninni. Leita eftir sjónarmiðum þeirra. Virkja landshlutasamtök til að gæta hagsmuna minni sveitarfélaga.
- Gæta þess að draga ekki úr frumkvæði heimamanna.
- Móta leiðbeinandi landsskipulagsstefnu. Sveitarfélögin hafi áfram ákvörðunarrétt um nýtingu svæða en taki mið af landsskipulagsstefnu.
- Vinna strandsvæðaskipulag í kjölfar landsskipulagsstefnu. Ríkið hafi frumkvæmið að því að sú vinna fari af stað. Verði samvinna sveitarfélaga og stofnana. Sveitarfélög hafi samráð við hagsmunaaðila. Útbúa mætti gátlista sem sveitarfélög geta nýtt við greiningu og stefnumótun.
- Hafa heildarsýn og langtímahagsmuni að leiðarljósi.
- Gæta jafnræðis og öryggis á Drekasvæðinu.